

Голас Радзімы

№ 46 17 лістапада 1994 г. Выдаецца з 1955 г.

(2396) Цана 40 рублёў.

УЗАЕМААДНОСІНЫ БЕЛАРУСІ

І ААН

КАБ НАС ВЕДАЎ ШЫРОКІ СВЕТ

У наступным годзе спяўняецца 50 год Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. З гэтай нагоды прапануем увазе чытачоў інтэрв'ю з намеснікам пастаяннага прадстаўніка ААН на Беларусі Валерыем КЧАЧУКОМ.

— Валерый Валянцінавіч, калі ласка, раскажыце аб ролі, якую Беларусь адыгрывала ў дзейнасці ААН.

— Зараз вельмі часта згаджаюць пра тое, што Беларусь з'яўляецца адной з краін-заснавальніц Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Але паколькі і Украіна, і Беларусь былі рэспублікамі былога Савецкага Саюза, нягледзячы на тое, што ў склад нацыянальных дэлегацый часта ўваходзілі людзі вядомыя, сапраўдныя асобы, уплыву на працэсы, якія адбываліся ў ААН, яны не аказвалі і ў асноўным выконвалі ролю статыстаў, галасавалі яны часта ў згодзе з дэлегацыяй Савецкага Саюза. Дарэчы, мы ў прадстаўніцтве ўспамінаем словы Кебіча, якія ён сказаў, калі яно адкрывалася. Ён заўважыў тады, што на сесіях Генеральнай Асамблеі ў беларускай дэлегацыі пастаянна ўзніклі праблемы з шыйнымі пазванкамі, бо згодна з алфавітам яна сядзела перад савецкай дэлегацыяй, і падчас галасавання заўсёды даводзілася аглядацца, каб бачыць, як пра-

галасавалі яны. І толькі пасля атрымання незалежнасці і набывання суверэнітэту для Беларусі ўзнікла неабходнасць стварэння і фарміравання сваёй знешняй палітыкі і выпрацоўкі ўласных падыходаў да вырашэння важных міжнародных праблем.

Успомніце 1991—1992 гады, калі да Арганізацыі Аб'яднаных Нацый адразу далучыліся 12 новых краін і стварылася цэлая рэгіянальная сетка новых удзельнікаў, якім была патрэбна дапамога ў пераходны перыяд і з якімі трэба было працаваць. Вось тады генеральны сакратар ААН і выступіў з ідэяй стварэння прадстаўніцтваў, якія ажыццяўлялі б каардынацыю дзейнасці ўсіх міжнародных арганізацый сістэмы ААН. І трэба заўважыць, што Беларусь адной з першых паставіла ў ААН пытанне аб адкрыцці ў сябе пастаяннага прадстаўніцтва.

— Ці многа ўдалося зрабіць вам за два мінулыя гады?

— Можна сказаць, зроблена многа, можна сказаць, зроблена мала.

(Заканчэнне на 3-й стар.)

ДЗЕКАБРЫСТЫ... Гэта само сумленне, само высакародства, незвычайная самаахвярнасць і мужнасць Расіі. Самыя лепшыя яе сыны, што з адкрытым забралам выйшлі ў віхурыстым снежні 1825 года вырываць сваю радзіму з учэпстых кіпцюроў векавечнага тыранства.

Як след яшчэ не апераны, але ўжо ахоплены патрыятычным духам, семнаццацігадовы дзяцюк стаў салдатам "вызваленчай" арміі Напалеона, з імем якога і беларуская шляхта звязвала выратаванне сваёй зямлі ад расійскіх "апекуноў". У шэрагах аднаго з палкоў лёгкай кавалерыі, складзенага з ліцвінаў ды суседзяў-палякаў, бяззусы ўлан пабываў у многіх

лавекам дзеяння, да гэтага ж падбухторваў ён і ўсіх філаматаў, часта выступаючы перад імі з канкрэтнымі прапановамі. Асаблівую ўвагу ён скіроўваў на стварэнне арганізацый моладзі. Дзейсны ўдзел прыняў ён у заснаванні разам з Тамашом Занам Таварыства прамяністых. Гэта ён напісаў і прачытаў на першай іх сходцы сваю нашумелую

НЕВЯДОМАЕ ПРА Міхала РУКЕВІЧА

ПАБРАЦІМ ДЗЕКАБРЫСТАЎ

У тым вялікім памкненні да волі не маглі стаяць убаку і ідэйныя пабрацімы дзекабрыстаў — беларусы-філаматы, падданыя той жа "турмы народаў". Вядома, выступіць разам з рускімі аднадумцамі на рашучы штурм яе заізмшэлых муроў яны не маглі хаця б таму, што яшчэ да паўстання іх таварыства было выкрыта царскімі паслугачамі і разagna-

на. І ўсё ж тыя, хто ўцялеў пасля першай буры, што рэхам адгукнулася па ўсёй Расіі, не схаваліся ў ціхіх закутках, не збяжылі царскіх пагроз. Пры першай жа нагодзе яны сталі на бок паўстанцаў вялікага Снежня. Сцяг волі высока падняў тады і далучыў да дзекабрысцкіх сцягоў уцалелы ад царскіх рэпрэсій філамат Міхал Рукевіч.

У філамацкую сям'ю Міхал Рукевіч прыйшоў з Беластоцка, з вёскі Гозьна, якой валодаў яго бацька, сярэдняй рукі шляхціц. Скончыўшы ў Беластоку гімназію, Міхал запісаўся ў Віленскі ўніверсітэт. Але вучыцца яму перашкодзіла вайна 1812 года.

Крывавае бітвах. За адвагу, праяўленую ў адной з іх, яму нават была прысуджана самая высокая ўзнагарода — Ордэн Ганаровага легіяна. Але потым малады ліцвін трапіў у расійскі палон.

Вярнуўшыся пасля ўдалых і няўдалых баявых паходаў дадому, Міхал Рукевіч намерыўся працягнуць вучобу. У 1816 годзе ён зноў паступае ва ўніверсітэт, дзе выбірае прафесію юрыста.

Апаленага ў баях ваяра філаматы з ахвотай прымаюць у сваё таварыства, дзе Міхал Рукевіч адразу праявіў сябе як выдатны арганізатар моладзі, завадатар і удзельнік многіх філамацкіх пачынанняў. За гэта вельмі цаніў яго Адам Міцкевіч. 11 лістапада 1819 года ён пісаў Францішку Малеўскаму: "Рукевіча я вельмі хвалю... Шчыры, вельмі здольны". Гэтак жа высока ставілі Кавалерыста, як часам называлі яго сябры, Тамаш Зан ды Ян Чачот, праслаўляючы яго ў сваіх філамацкіх вершах.

Міхал Рукевіч не любіў абстрактнай гаварыльні. Ён быў ча-

"Малітву прамяністых", якая выклікала ва ўніверсітэцкага начальства занепакоенасць адкрытым радыкалізмам і якая ўрэшце стала адной з прычын забароны таварыства. Актыўнічаў Рукевіч і ў Саюзе сяброў, адзін час быў нават яго прэзідэнтам.

У 1820 годзе Міхал Рукевіч скончыў вучобу ва ўніверсітэце, атрымаў дыплом кандыдата права і выехаў на сваю Беластоцкіну. Нейкі час гаспадарыў у вёсцы Мількаўшчына, якую, відавочна, арандавалі бацькі — гэта па дарозе паміж Гародняй і Ваўкавыскам. Працуючы на зямлі, Рукевіч, аднак, не парываў звязваць з віленскімі сябрамі, прымаючы самы актыўны ўдзел у філамацкім жыцці. Напрыклад, ён быў адным з ініцыятараў рэарганізацыі таварыства, якое, на яго думку, павінна было стаць дзейным цэнтрам палітычнага выхавання ўсёй "літоўскай" моладзі.

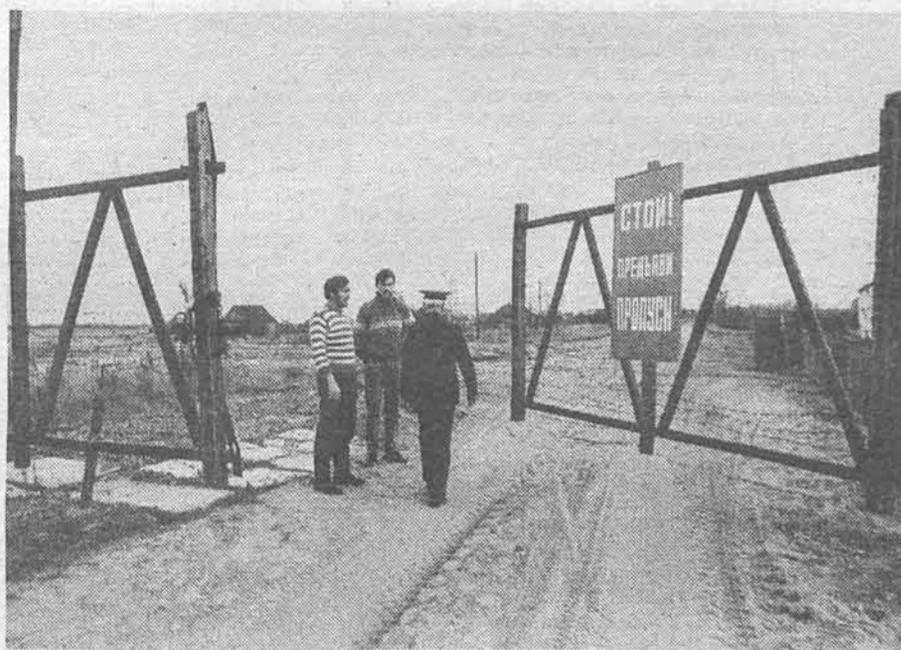
(Працяг на 7-й стар.)

...А РОДНЫ КУТ

МІЛЕЙШЫ

...Калючы дрот, вароты са строгімі надпісамі, што папярэджваюць аб радыяцыйнай небяспецы, — гэта кантрольна-прапускны пункт у зону адсялення. Праз яго мой шлях ляжыць у Тульгавічы — вялікую вёску ў Хойніцкім раёне, чые трыста двароў раскіданы па абодва бакі рачулки Віць. Я не быў тут пяць гадоў. У 1989-м прыязджаў сюды, каб расказаць пра лёс тых, хто трэці год пасля Чарнобыля вымушаны быў жыць ва ўмовах наймацнейшай радыяцыі. Прайшло яшчэ два гады, пакуль было прынята дзяржаўнае рашэнне аб абавязковым адсяленні. І тады раз'ехаліся сяльчане, хто куды. А вёска з таго часу зарасла высокай травой, хмызняком.

Праўда, не ўсе жыхары Тульгавічаў паехалі з родных мясцін — трыццаць чалавек не захацелі пакінуць свой дом. Чаго толькі ні рабілі раённыя ўлады! І электрычнасць адключалі, і тэлефон абразалі — нічога

не падзейнічала. Нельга ж сілай вывозіць іх з зоны! Ды і ўсім зразумелая цяга чалавека да роднай зямлі. І падключылі зноў электрычнасць, тэлефон, аўталаўка раз-другі на тыдзень зазірне — трэба ж жыць людзям.

Пры сустрэчы ўсе цяперашнія жыхары Тульгавічаў спрабавалі даказаць мне, што ніякай небяспекі тут няма. Вось і ўраджай выдатны сабралі. Шчодро частавалі гарчай бульбай, салёнымі агуркамі, смажанай рыбай.

І ўсё ж за ўсім гэтым наўным аптымізмам няўхільна маячыць чорны цень Чарнобыля. Немагчыма спакойна глядзець, як гуляе на вуліцы трохгадовы праўнук Саша, які прыехаў да старасты вёскі Тульгавічы Івана Шамянка.

Яго ж навошта сюды, дзе лічыльнік дазіметра літаральна зашкальвае!
Яўген КАЗЮЛЯ.

НА ЗДЫМКАХ: за дротам — зона; вяртанне...
Фота аўтара.

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ЗАЯВА У. ГАНЧАРЫКА

ПРАФСАЮЗЫ ГАТОВЫ ДЗЕЙНІЧАЦЬ

-- З выкананнем праграмы неадкладных мер па выхадзе эканомікі рэспублікі з крызісу паўтараецца ўжо знаёмая па дзеяннях ранейшага ўрада сітуацыя: рэалізавана ў аговораны тэрмін толькі тое, што ляжыць на паверхні, -- заявіў старшыня Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі Уладзімір Ганчарык на прэс-канферэнцыі. -- Так, з 80 мерапрыемстваў, што павінны быць рэалізаваны да 1 лістапада, ажыццёўлены толькі 37. Прычым такія, што забяспечваюцца за кошт кішэняў насельніцтва: свабодныя цэны, падаржанне транспарту і паслуг, плата за жыллё...

Прафсаюзны лідэр асабліва падкрэсліў, што іншыя рашэнні ўлад, прымаемыя ў мэтах выканання праграмы, супярэчаць дзеючаму заканадаўству, Канстытуцыі Беларусі, нормам міжнароднага права.

На прэс-канферэнцыі было заяўлена, што калі да снежня праграма скарэжкіравана не будзе, то прафсаюзы гатовы перайсці да актыўных масавых дзеянняў па абароне працоўных і сацыяльна-эканамічных правоў і інтарсаў людзей.

"Ужо два месяцы прайшло з дня прыняцця Праграмы неадкладных мераў па вываду рэспублікі з эканамічнага крызісу, а краіна нават і не набліжаецца да тых асноўных паказчыкаў, якіх мы, згодна з той жа Праграмай, ужо павінны былі дасягнуць.

На мой погляд, гэта тлумачыцца абсалютным бяздзейнем выканаўчай улады. Каманда А. Лукашэнкі недастаткова працаздольная з пункту гледжання правядзення ў жыццё сваіх ідэй. Гэтыя людзі не накіроўваюць на месцы свае дырэктывы і не кантралююць іх выкананне. Чацвёрты месяц заканчваецца з дня выбарання Прэзідэнта, але ніводнага распараджэння па выкананню намечаных надзвычайных мераў на месцы не накіравана. Ствараецца ўражанне, што Праграма для таго, каб проста памахаць ёю на парламенцкай трыбуне, як махалі калісьці папкамі з так званым кампраматам".

Генадзь КАРПЕНКА,
старшыня Партыі народнай згоды.

НЕАФІЦЫЙНА

ТРЭЦЬЯ СПРОБА ДЗМІТРЫЯ БУЛАХАВА

Як стала вядома карэспандэнту Белінфарма з добра інфарманаваных крыніц, Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка мае намер прапанаваць кандыдатуру Дзмітрыя Булахава на пасаду мэра Мінска. Гэта будзе трэцяя спроба ўвайсці ва ўладу аднаго з самых блізкіх Прэзідэнту людзей. Вярхоўны Савет ужо двойчы забалаціраваў Булахава: першы раз, калі тайным галасаваннем выбіраліся члены Канстытуцыйнага суда, другі раз, калі яго кандыдатура была прапанавана Прэзідэнтам на пасаду Старшыні Канстытуцыйнага суда.

Дарэчы, паводле тых жа крыніц, апрача Дзмітрыя Булахава ў рэзерве Прэзідэнта ёсць яшчэ два прэтэндэнты на гэтую высокую пасаду.

ПАСЛЯ ЧАРНОБЫЛЯ

ХВОРАЯ ЗЯМЛЯ

Значнаму забруджванню доўгажывучымі радыёнуклідамі ў выніку аварыі на ЧАЭС падвергліся больш як 1,8 мільёна гектараў, або 22 працэнты сельскагаспадарчых угоддзяў Беларусі. Паводле даных Акадэміі аграрных навук, з іх 264 тысячы гектараў поўнаасцю выведзены з карыстання ў сувязі з высокай шчыльнасцю забруджвання глебы радыёнуклідамі, перавышэннем гранічных дозавых нагрузкаў на насельніцтва і цяжкасцю атрымання прадукцыі з дапушчальнымі ўзроўнямі радыеактыўнага забруджвання. У сувязі з гэтым толькі прама штогадовы недабор прадукцыі ацэньваецца ў 45 мільёнаў долараў ЗША.

РЭЛІГІЯНАЕ ЖЫЦЦЁ

ЗАКЛАДЗЕНА КАПСУЛА

У Мінскім прыходзе ў імя абраза Божае Маці Усіх Засмучаных Радасце адбыліся ўрачыстасці з нагоды святкавання дня іконы.

Ужо які год у вайсковай палатцы на скрыжаванні вуліц Прытыцкага і Глебкі праходзяць богаслужэнні, на якіх веруючыя Фрунзенскага раёна Мінска, дзе пражывае нямала перасяленцаў з рэгіёнаў, што пацярпелі ад чарнобыльскай катастрофы, пастаянна звяртаюцца па заступніцтва да Божае Маці.

У дзень іконы Божае Маці Усіх Засмучаных Радасце адбылася Боская літургія, якую здзейсніў мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт, Патрыяршы Экзарх ўсяе Беларусі. Пасля богаслужэння да месца ўзвядзення храма накіраваўся хрэсны ход. У фундамента будучай царквы была закладзена памятная капсула, чын закладання якой здзейсніў мітрапаліт Філарэт. Ім жа было асвячона і месца будаўніцтва храма.

КІРМАШ ВАКАНСІЙ

Праблема занятасці сярод насельніцтва Беларусі абвастраецца з кожным днём. Асабліва гэта тычыцца моладзі. Нават заканчэнне вышэйшых навучальных устаноў не гарантуе маладому спецыялісту заняткаў па абранай прафесіі.

Урад рэспублікі стараецца хоць нейкім чынам вырашыць праблему беспрацоўя. Адным з крокаў да гэтага стаў кірмаш вакансій, які нядаўна прайшоў у Мінску. Тым, хто прыйшоў на яго з надзеяй працаўладкавацца, было прапанавана 11 тысяч розных месцаў: вадзіцеляў, аўтаслесараў, швачак, закройшчыкаў, сакратароў-рэферэнтаў з веданнем беларускай мовы. Сотні юнакоў і дзяўчат зрабілі выбар. Нярэдка на дапамогу ім прыходзілі дарадцы -- вопытныя сацыёлагі і псіхологі.

НА ЗДЫМКУ: на кірмашы вакансій.

АД БЕЛАРУСАЎ МАЛДОВЫ

ПАДЗЯКА А. ЛУКАШЭНКУ

На імя Прэзідэнта рэспублікі Аляксандра Лукашэнкі прыйшло пісьмо з беларускай абшчыны ў Малдове. У ім выказана падзяка ўраду Беларусі і яе гандлёваму прадстаўніку ў гэтай краіне Валерыю Поя за пастаянную ўвагу да праблем нашых суайчыннікаў за мяжой.

Пры непасрэдным садзейнічэнні гандлёвага прадстаўніцтва, гаворыцца ў пісьме, абшчыне неаднаразова пералічвалася спонсарская матэрыяльная дапамога для падтрымкі пенсіянераў і маламаёмных сем'яў беларусаў. А ў будынку гандлёвага прадстаўніцтва выдзелена памяшканне для абшчыны з тэлефонам і факсам, што значна палепшыла ўмовы яе работы.

АХОВА СЯМ'І ПРЭЗІДЭНТА

ШКЛОЎСКАЯ МІЛЦЫЯ ПРОСІЦЬ ПАДМАЦАВАННЯ

Работнікі аддзела ўнутраных спраў Шклоўскага райвыканкома занепакоены аховай сям'і Аляксандра Лукашэнкі. Справа ў тым, што ў прыгараднай вёсцы Рыжкавічы працягвае жыць і працаваць яго жонка Галіна Радзіваонаўна. Тут жа ў сярэдняй школе вучыцца і малодшы сын кіраўніка дзяржавы Дзмітрыя. Кіраўніцтва абласнога ўпраўлення ўнутраных спраў звярнулася ў Магілёўскі аблвыканком з просьбай павялічыць падраздзяленні патрульна-паставай і дарожнай службы ў Шклоўскім раённым аддзяленні ўнутраных спраў на 31 штатную адзінку, каб узмацніць ахову тэрыторыі ўсяго раёна.

ВАНДАЛІЗМ

НЕ ВЫКЛЮЧАНЫ ПАЛТЫЧНЫЯ МАТЫВЫ

Акт вандалізму ўчынены на ўсходняй ускраіне Чэрвеня, дзе на месцы расстрэлу ахвяр рэпрэсій быў устаноўлены Крыж Пакутаў.

Нехта сарваў і забраў мемарыяльную дошку з надпісам на трох мовах "Ахвярам бальшавіцкага тэрору", якая мацавалася ля падножжа крыжа.

Як заявіў карэспандэнту агенцтва РІД адзін з кіраўнікоў мясцовай арганізацыі БНФ, не выключаны палітычныя матывы здарэння. Тым больш, што мемарыяльная дошка была выраблена з алюмінію, а значыць, вялікай матэрыяльнай каштоўнасці не мела.

ФЕСТИВАЛІ

Міжнародны фестываль цырульнікаў "Залатая ружа" прайшоў у Парыжы. Упершыню ў ім удзельнічала зборная каманда Беларусі. Нашы майстры спаборнічалі з масцітымі калегамі з усяго зямнога шара. І хаця беларусам не ўдалося заняць прызавыя месцы і ўвайшлі яны толькі ў першую дваццатку (ўсяго ўдзельнікаў было каля 90), гэта ўсё ж поспех. Нам прапанавала супрацоўніцтва фірма "Wella". Трэнер з гэтай фірмы будзе рыхтаваць нашых майстроў да выступлення на чэмпіянаце Еўропы, які адбудзецца 20 лістапада. Не за гарамі яшчэ адзін прэстыжны конкурс -- "Залаты пёў".

НА ЗДЫМКУ: дыпламанты "Залатой ружы" з Віцебска Святлана БАГДАНАВА і Таццяна КІСЛІЦЫНА.

НАШЫ СЛАВУТЫЯ ЗЕМЛЯКІ

**АЛЯКСЕЙЧЫК АЛЯКСАНДР —
КАРОЛЬ ПСІХАТЭРАПІІ**

Сярод выдатных вучоных-беларусаў за мяжою не апошняе месца займае віленскі наватар псіхіятры — Аляксандр Аляксейчык. Нарадзіўся ён на Серабранцы ў Мінску ў 1940 годзе. Бацька яго — карэнны мінчанін, вядомы хірург, прафесар медыцынскага інстытута (загадчык кафедры), быў вывезены на Урал, пазней пераехаў у Вільню, дзе працаваў загадчыкам аддзела ў 1-й і 4-й бальніцах. Маці — Вольга Ільінская, доктар-тэрапеўт — вільнянка.

Скончыўшы сярэдняю школу ў Новай Вілейцы (1956 год), Аляксандр паступае ў Каўнаскае медыцынскае інстытут (у 1957 годзе пераязджае ў Вільню) і ў 1962 годзе, атрымаўшы дыплом, працуе ва Уцянах лекарам-псіхіятрам. З 1965 года быў ардынатарам пры Віленскім універсітэце. Тут ён арганізаваў першы псіхатэрапеўтычны кабінет пры псіхіятрычнай бальніцы (на месцы былога Інстытута мозга, якім кіраваў прафесар Розэн).

З 1989 года тут месціцца псіхатэрапеўтычнае аддзяленне, у якім плённа працуе Аляксейчык. Ён распрацаваў сваю метадыку, сутнасць якой выкладзена ў кнігах на літоўскай і рускай мовах. У 1980 годзе выйшла з друку яго кніга на літоўскай мове “Псіхалогія пабасцяў чалавека”, у якой папулярна і дакладна расказваецца пра яго новыя эфектыўны метады

лячэння псіхічных захворванняў.

Многа прац Аляксандра Аляксейчыка надрукавана ў краёвых і замежных часопісах і кнігах. Яго метадыка, як усё новае, сустрэлася (успомнім Эдзісана) з энтузіязмам прыхільнікаў і “халадам”, нават злосцю кансерватыўных спецыялістаў. Варта пачытаць “Московский психотерапевтический журнал” N 1 за 1993 год, які падкрэслівае, што Ленінград і Вільня былі галоўнымі цэнтрамі псіхатэрапіі, аднак першынство належала Вільні, пры гэтым “А.Е.Аляксейчык — першы среди первых, король групповой психотерапии”. Адны яго лічылі “шарлатанам”, другія — гением і прарокам. Аднак застаецца фактам, што на арганізаваныя Аляксейчыкам семінары з’язджаюцца многія выдатныя спецыялісты замежных краін і хутка павялічваецца колькасць яго паслядоўнікаў. Амаль штогод Аляксейчык удзельнічае ў замежных семінарах і сімпозіумах, на якіх запрашаюць яго венгерскія, нямецкія ды іншыя навуковыя ўстановы.

Чаму ж заўдзячвае сваю папулярнасць і славу таленавіты практык і тэарэтык, даследчык і вучоны? У чым заключаецца крэда перакананняў і дзейнасці доктара Аляксейчыка?

[Заканчэнне на 4-й стар.]

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

Але ж мы самі адзначаем сваю работу, як даволі сціпую, бо для ажыццяўлення вялікіх праектаў патрэбны вялікія грошы. На Беларусь жа выдзелена не вельмі вялікая сума, і, як гаспадыня з маленькім бюджэтам вымушана круціцца, каб укласцца ў выдзеленыя ёй грошы, так і мы эканомім, шукаем і прыцягваем інвестараў для ўвасаблення нашых праграм.

— Дарэчы, раскажыце больш падрабязна аб гэтых праграмах, якія праекты падпісаны на сённяшні дзень, што робіцца?

тэхналогіі для аховы здароўя жыхароў рэспублікі Беларусь. Яго ажыццяўляе ПРААН сумесна з сусветнай арганізацыяй аховы здароўя і Акадэмія навуک Беларусі разам з Інстытутам цепла- і масаабмену. Гэта вельмі перспектывны праект, тэхналогія, якая распрацоўваецца ў яго рамках, даюць медыцыне новыя магчымасці. Мы працуем таксама над праектам “Шчытападобная залоза” і шэрагам іншых.

— Кожная краіна, прадстаўленая ў ААН, мае нейкую сваю галоўную праблему, болевую кропку ці што? Для Беларусі такая кропка — Чарно-

пер фарміруецца моцны дыпламатычны корпус і ідзе выпрацоўка ўласнай пазіцыі на міжнароднай арэне. Але акрамя Чарнобыля ва ўзаемаадносінах Беларусі і ААН існуе яшчэ адно складанае пытанне. Справа ў тым, што Арганізацыя Аб’яднаных Нацый не хоча сёння перагледзець шкалу ўзносаў для Беларусі. Калі Саветці Саюз распаўся, было вызначана, хто і колькі будзе плаціць, і для рэспублікі гэта сума аказалася вялікай, тым больш, што мы — сярод краін, якія даюць грошы на сілы па падтрыманню міру. З аднаго боку, сума сапраўды вялікая, з

КАБ НАС ВЕДАЎ ШЫРОКІ СВЕТ

— Мне хацелася б падрабязна расказаць пра вельмі важны для Беларусі праект, які называецца “Канверсія вайсковых гарадкоў у зоны занятасці, прадпрыемальніцтва і энергазберажэння”. Ажыццяўляцца ён будзе Праграмай развіцця ААН і Міжнароднай арганізацыяй працы і, канешне ж, патрабуе вялікіх сродкаў, якія наўрад ці ўдасца атрымаць ад міжнародных арганізацый. Таму замежныя партнёры робяць экспертную падрыхтоўку, распрацоўваюць метадалогію, прадстаўляюць увесь міжнародны вопыт у гэтай галіне. А усё, што тычыцца практычнай рэалізацыі праекта з улікам мясцовых асаблівасцей, — гэта будзе ажыццяўляць Міністэрства працы пры садзейнічанні шэрагу няўрадавых арганізацый, такіх, як Саюз прадпрыемальнікаў рэспублікі. У гэтым годзе я пабываю ў Гомельскай вобласці на вайсковых базах, з якіх пайшлі, паехалі, паляцелі расійскія вайныя, і ўбачанае там вельмі ўразіла мяне. Гарадкі з насельніцтвам ад 150 да 500 чалавек, з выдатнай тэхнічнай базай, магазінамі, васьміпавярховымі дамамі, Домамі культуры, аэрадромамі з узлётна-пасадочнымі палосамі, на якія не сядзе толькі што “Шатл”, — усё гэта пустое, кінутае недзе ў лесе, жанчыны і вольнааёмныя, якія там засталіся, сядзяць без работы, бо гарадкі адарваны ад інфраструктур, і людзі павінны ездзіць на працу на аўтобусах, для якіх няма бензіну. Калі ўлічыць, што ў Беларусі такіх гарадкоў каля ста, можаце самі ўявіць маштабы гэтай праблемы. Адзіны шлях яе вырашэння — канверсацыя гэтых гарадкі, ператварыўшы ў зоны занятасці і зоны вольнага прадпрыемальніцтва, даць ім магчымасць самім сябе утрымліваць. Я не думаю, што гэтая праблема будзе адрозна вырашана, але ж з нечага трэба пачынаць! Есць вельмі цікавы праект па развіцці і аптымальнаму выкарыстанню, перадачы метадаў і

быль. Як складваюцца адносіны па гэтай праблеме паміж нашай дзяржавай і ААН?

— Міжнароднае супольніцтва пастаянна крытыкуюць за тое, што яно не дапамагае Беларусі пераадолець чарнобыльскую трагедыю. Але як можна вінаваціць ААН за адсутнасць увагі да гэтай праблемы, калі за дапамогай да яе звярнуліся толькі праз чатыры гады пасля самой аварыі? Да гэтага часу праблема ужо страціла сваю вастрывую, у свеце з’явіліся новыя гарачыя кропкі — Кувейт, Іран, Ірак, шмат рэгіянальных канфліктаў. Да таго ж, Чарнобыль не пабачыш, не памацаеш, а вось калі ўключыць тэлевізар і бачыш эфіопскія дзяцей, па твары якіх поўваюць мухі, — гэта ўражвае. Мабыць, калі б гэтая аварыя не замоўчалася з самага пачатку, а на другі ж дзень прагучаў заклік аб дапамозе, усё адбылося б зусім піншаму. Таму і не трэба зараз некага папракаць за недастатковую ўвагу да Чарнобыля, тым больш, што праводзяцца і чатырохбачковыя сустрэчы, у якіх прымаюць удзел міністры трох зацікаўленых дзяржаў і намеснік генеральнага сакратара ААН Хансен. Гэтыя пытанні ўздымаліся перад генеральным сакратаром ААН Бутрасам Галі, калі ў красавіку ён прыязджаў у Мінск, у Жэневе пастаянна збіраецца каардынацыйны савет, у які ўваходзяць прадстаўнікі ўсіх міжнародных арганізацый сістэмы ААН, што вядуць нейкія праграмы па Чарнобылю. Робіцца многае, але я не думаю, што ёсць сэнс чакаць выдзялення нейкіх вельмі вялікіх сродкаў.

— Становішча, канешне ж, не надта прыемнае, але часам мне здаецца, што з-за Чарнобыля Беларусь хаця б у свеце ведаюць...

— Нічога дзіўнага тут няма, бо раней палітыка Беларусі ніколі не была самастойнай да канца, і шматлікія дэлегацыі і місіі, якія зараз наведваюць рэспубліку, адзначаюць, што тут толькі ця-

другога, — нельга ствараць прэцэдэнт для адной краіны, адразу ж пачынаюць просіць ад іншых... Зараз стаіць пытанне аб тым, каб паменшыць шкалу ўзносаў для краін СНД і шэрагу ўсходнееўрапейскіх краін. Акрамя таго, гэтая праблема знаходзіцца ў кампетэнцыі вышэйшых органаў ААН. Будзем спадзявацца, што гэта атрымаецца.

— А як выглядае Беларусь сярод іншых краін?

— У штогадовым дакуменце ААН “Справаздача па чалавечаму развіццю” Беларусь займае вельмі годнае месца, між іншым, вышэйшае, чым Расія. Дарэчы, зараз у Беларусі распачата праца над першай у рэспубліцы “Нацыянальнай справаздачай па чалавечаму развіццю”. Гэта будзе аб’ектыўная, рознабаковая і поўная карціна сацыяльнага і эканамічнага стану краіны. Пасля таго, як яна будзе апублікавана — спадзяюся, што гэта адбудзецца ў маі наступнага года, — Беларусь будзе ведаць у свеце не толькі з-за Чарнобыля, бо гэтая справаздача будзе выдана на трох мовах — англійскай, рускай і беларускай, англійскі варыянт, адпаведна, будзе распаўсюджаны па ўсім свеце. Такія справаздачы выходзяць штогод у многіх краінах. Канешне, гэта вельмі дарагая справа, але ўсе выдаткі па распрацоўцы і выданню гэтай справаздачы ўзяла на сябе Арганізацыя Аб’яднаных Нацый.

— Ці задавальняе вас тое, як складваюцца адносіны вашага прадстаўніцтва з беларускім урадам?

— Так, задавальняе, бо нам заўсёды ідуць насустрач, усё неабходнае пытанні вырашаюцца ў рабочым парадку, і праблем ніколі не ўзнікае. Мы знаходзім поўнае ўзаемаразуменне з афіцыйнымі структурамі, бо ў рэшце рэшт мы ўсе працуем на адну мэту — дэбрабрыць Беларусь, рост яе аўтарытэту ў свеце.

Вераніка ЧАРКАСАВА.

З ПЛЫНІ ЖЫЦЦЯ

Угледзьцеся ў гэтыя здымкі. Яны зроблены не ў глухіх забітых вёсках.

Вера Афанасьева жыве ў Віцебску. Ёй 83 гады. У час вайны дапамагала партызанам, сярод якіх быў і яе муж. Калі немцы схапілі яго, арыштавалі і жонку. Вера Антонаўна прайшла праз турмы Полацка, Дзвінска, Рыгі, канцлагер Равенсбрук. Чырвоная Армія вызваліла яе ў чэрвені 1945 года. Пасля працавала да лютага 1948 года сястрой-гаспадыняй у адной з вайсковых часцей, толькі ў сакавіку таго ж года вярнулася на радзіму.

Вядома, было цяжка. Але — як усім. І яна, не скардзячыся, нічога для сябе не патрабуючы, працавала ад цямна да цямна. Вось толькі нажыць практычна нічога не змагла. Адна “раскоша” — чорна-белы тэлевізар ды яшчэ перакошаны дом, у якім страшна жыць: ёсць небяспека, што ён рухне. І адзіная жывая душа побач — паўгалодная кошка Мурка.

Цяпер бабулі цяжка, як ніколі. Са страхам думае пажылая жанчына, як даведзецца зімаваць, няма ж

ні дроў, ні газы. Засталіся толькі дакументы, якія пацвярджаюць яе дастойнае жыццё ў маладосці...

А Мікалай Вілімовіч усё свае 90 гадоў пражыў у Гнесічах Навагрудскага раёна на беразе Нёмана. У маладосці быў рыбаком. Потым доўгія гады працаваў лесніком. Калі выйшаў на пенсію, капаўся ў сваім агародзе ды лавіў рыбу, каб пракарміцца. Але вось рыба-нагляд аб’явіў дзевяностагадовага Мікалая Цімафеевіча браканьерам, забраў сетку і прыгразіў вялікім штрафам. Вядома, каб ты быў хоць малюсенькім начальнікам, то і хлопцы з рыбагляду да цябе інакш паставіліся б. А каму патрэбны стары Вілімовіч...

Сумна, але факт: такіх непатрэбных дзяржаве і грамадскасці людзей становіцца год ад году ўсё болей. Па меры таго, як маладое пакаленне з нарастаючым імпэтам імчыць у рынак, старое з настальгіяй азіраецца назад і ўсё цяжэй уздыхае аб сацыялізме.

Фота Аляксандра ХІТРОВА і Эдуарда КАБЯКА.

Недзе 14 лютага ў Віцебску адбылася сутычка Беларускай Вайсковай Рады Паўночнага фронту з бальшавіцкімі ўладамі. Беларусы-вайскоўцы ўзялі верх над чырвонагвардзейцамі і выгналі іх разам з бальшавікамі з горада. Усе мясцовыя арганізацыі і прафсаюзы падтрымалі Раду. Яна забрала ўладу ў свае рукі і рыхтавалася дапамагчы Мінску. А беларускі конны полк у Оршы ўжо пачаў туды прабівацца. Але польскі полк, які стаяў у Віцебску і захоўваў нейтралітэт, 17 лютага напад на Бельвайскраду Паўночнага фронту, арыштаваў яе сяброў, абязброіў Беларускаю караўную каманду і перадаў арыштаваных і ўладу ў Віцебску бальшавіцкаму Савету.

НАСТУПЛЕННЕ НЕМЦАЎ І ЎЦЁКІ БАЛЬШАВІКОЎ. Пасля таго, як савецкая дэлегацыя сарвала Брэсцкія перамовы, немцы 18 лютага 1918 года распачалі наступленне па ўсходняму фронту. На наступны дзень бальшавікі ў Мінску пачалі мітусіцца і панікаваць. У горадзе прыйшлі ў рух беларускія сілы, гатовыя выступіць супраць камісараў. І тая ледзь паспелі ўскочыць у чыгуначныя вагоны. Наўздагон ім несліся насмешкі і ляцелі камяні. Усяго непатрэбных правадыроў, што ўцякалі ў Смаленск, набралася трошкі больш за сотню. Верных ахоўнікаў камісараў засталася каля 200. Сярод іх былі і польскія легіянеры, што перайшлі на бок савецкай улады. Уцекачы прычалілі з сабой усю грашовую наяўнасць. Беларускія лідэры спрабавалі адабраць грошы.

Камісары ўпарта супраціўляліся, пагражалі страляць з гармат па гораду, забілі некалькіх чыгуначнікаў — пакуль тая нарэшце не прычалілі да вагонаў цягнік.

Мяснікоўцы не далі магчымасці арганізаваць Беларускай арміі, а самі кінулі Беларусь безабароннаю. Гэта, праўда, не азначала, што бальшавікі адмовіліся і ад планаў яе заняволена.

25. АБВЯШЧЭННЕ БНР І ЯЕ ВЫЖЫВАННЕ ПАД НЯМЕЦКАЙ АКУПАЦЫЯЙ. 1918 ГОД

Некалькі месяцаў дыктатуры бальшавікоў паказалі, што яны імкнуцца не толькі захаваць пад сваёй уладай былую царскую імперыю, але і пашырыць яе памеры шляхам распальвання сусветнай рэвалюцыі. Немцы разглядалі наш край як разменную манету ў дыпламатычным гандлі з Савецкай Расіяй. А польскія сілы будавалі планы выкарыстання савецка-нямецкай бойкі для далучэння беларускіх земляў да ўзноўленай Рэчы Паспалітай як сваёй нацыянальнай дзяржавы. Другая сусветная вайна яшчэ працягвалася. І раптам — Беларускай Народнай Рэспубліка. Што гэта? Містыфікацыя ці рэальнасць?

25.1. Адраджэнне Беларускай дзяржаўнасці

ВЫХАД З ПАДПОЛЛЯ. У той жа дзень 19 лютага, калі бальшавікі ўцякалі з Мінска, вызвалення з турмы лідэры Цэнтральнай Беларускай Вайсковай Рады сабраліся, каб узяць на сябе абарону парадку і бяспекі ў горадзе. Камендантам Мінска стаў Канстанцін Езавітаў. Да канца дня 19 лютага беларускія сілы кантралявалі асноўныя аб'екты Мінска. Але ў справу ўмяшаліся падаспеўшыя польскія легіянеры з корпуса Доўбар-Мусніцкага. Позна ўвечары таго ж дня яны пачалі раззбройваць атрады Беларускай камендатуры. У ход ледзь не пайшла зброя, але ўдалося дамовіцца аб падзеле горада на два сектары. Беларусы кантралявалі паўночна-заходнюю частку разам з пляцам Свабоды. Выйшаў з падполля і Выканаўчы камітэт Рады Усебеларускага з'езда. Нягледзячы на бальшавіцкі тэрор і востры недахоп сродкаў, ён не злікваўся, не рассыпаўся, а мужна займаўся беларускімі справамі. І як ва ўзнагароду за тое лёс наканаваў яму вялікую ролю ў нашай гісторыі.

АБВЯШЧЭННЕ БЕЛАРУСКАЙ УЛАДЫ І ПЕРШАГА НАЦЫЯНАЛЬНАГА УРАДА. Выконваючы волю Усебеларускага з'езда, Выканком Рады абвясціла сябе вышэйшай уладай на Беларусі, вылучае са свайго складу першы беларускі ўрад — Народны Сакратарыят Беларусі на чале з Язэпам Варонкам і аб'явае хуткае скліканне Усебеларускага Устаноўчага Схода.

Усё гэта выкладаецца ў першай Устаўной Грамаце да народаў Беларусі, апублікаванай 21 лютага. Але абвясціць Беларусь незалежнай дзяржавай беларускія лідэры так і не адважыліся. Ды і цяжка было тады зразумець, наколькі важная гэтая справа. Адцягвала напружаная праца па стварэнню нармальнага ўмоў жыцця.

Узнавілася дзейнасць мінскай гарадской думы. Адбылося шэраг сходаў з удзелам спецыялістаў. Да супрацоўніцтва з новым урадам прыцягваліся вядомыя земскія дзеячы. Беларускія часткі аб'ядналіся ў І-шы Мінскі Беларускі полк пад кіраўніцтвам Радкевіча, шэфам мільцыі стаў вядомы тэатральны дзеяч Фларыян Ждановіч. У людзей з'яўлялася надзея, што пара бяладдзя міне, бо да ўлады на Беларусі прыйшоў нарэшце яе сапраўдны гаспадар — беларускі народ.

ДРУГОЕ НАСТУПЛЕННЕ НЕМЦАЎ. Але самастойная дзяржаўная дзейнасць беларусаў працягвалася ўсяго 5 дзён. 25 лютага ў Мінск ўступілі немцы. Яны прасунуліся на ўсход да Дняпра. Пад уладай Савецкай Расіі засталіся толькі Смаленская, частка Магілёўскай і Віцебскай губерняў (6 павеятаў поўнасцю і 9 часткова). Нямецкае войска і не падазравала, што забірае не тэрыторыі Савецкай Расіі, а беларускія землі, у якіх ужо аб'явіўся законны гаспадар — гэта Выканком Рады Усебеларускага з'езда і Народны Сакратарыят Беларусі. Але немцы не прызналі Беларускай улады і заместа яе ўстанавілі сваю. У Мінску яны забралі касу Народнага Сакратарыята, сарвалі з яго будынка

Захар ШЫБЕКА

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ Ў ХІХ - ХХ СТАГОДАХ

(РАЗДЗЕЛЫ

З НЕНАДРУКАВАНАЙ КНИГІ)

бел-чырвона-белы сцяг ды выгналі службоўцаў. Не прызналі акупанты і польскіх прадстаўнічых арганізацый у Мінску.

БРЭСЦКІ МІР І ЯГО ВЫНІКІ ДЛЯ БЕЛАРУСІ. 3-га сакавіка ў Брэсце паміж Савецкай Расіяй і Германіяй быў падпісаны трактат аб міры. Яго складальнікі прызнавалі існаванне Літвы, Латвіі, Эстоніі, Украіны, а пра Беларусь нават не ўспаміналі, як быццам яе не існавала. Брэсцкі трактат узаконіў падзел Беларускай тэрыторыі паміж ваюючымі бакамі. Рабілася гэта за плячыма саміх беларусаў. У выніку першага падзелу Беларусі за Нямецкай засталіся акупіраваныя яе арміяй тэрыторыі да Дняпра, астатняя частка беларускіх прастораў дасталася расійскім бальшавікам. Карыстаючыся неакрэсленасцю становішча, Пінскі, Мазырскі, Рэчыцкі і Гомельскі павеіты прыхапіла Украінская Народная Рэспубліка. Захопніцкія планы выношвалі польскія і літоўскія палітыкі.

Беларускія лідэры рашуча пратэставалі супраць узаконенай акупацыі немцаў і працягвалі барацьбу за незалежнасць. Але нельга было прамінаць і верагодную мажлівасць некалькіх дамоваў з новымі гаспадарамі. Дзеля таго Народны Сакратарыят склаў для акупацыйных улад спецыяльны мемарыял з абгрунтаваннем неабходнасці Беларускай дзяржаўнасці. Згодна з Брэсцкім дагаворам, немцы абавязаліся не прызнаваць на тэрыторыі былой Расійскай імперыі ніякіх новых дзяржаў, абвешчаных пасля 3 сакавіка, гэта значыць і БНР. Яна лічылася часткай тэрыторыі Савецкай Расіі і разглядалася, як своеасаблівы залог пад 6-мільярдную

кантрыбуцыю, якую ленінскі ўрад абавязваўся заплаціць Нямецкай імперыі. Тэрыторыя першай акупацыі Беларусі ўвогуле аддавалася германскім заваёўнікам. І ўсё ж старанні Народнага Сакратарыята не былі дарэчнымі. Афіцыйна не прызнаны, ён, тым не менш, атрымаў мажлівасць распачаць нарматыўную дзейнасць і ратаваць Беларусь, якую расцягвалі на кавалкі.

АБВЯШЧЭННЕ БНР І ЯЕ КАНСТЫТУЦЫЙНЫХ ПРЫНЦЫПАЎ. 9 сакавіка 1918 года Выканком Рады Усебеларускага з'езда выдае другую Устаўную Грамату да народаў Беларусі, якая з'яўляецца канстытуцыйнай. У ёй ужо нарэшце гаворыцца аб утварэнні Беларускай Народнай Рэспублікі (БНР) у межах рассялення і колькаснай перавагі беларусаў. Занадаўнюю ўладу атрымала Рада, а выканаўчую — Народны Сакратарыят (Алесь Бурбіс, Іван Серада, Язэп Варонка, Васіль Захарка, Аркадзь Смоліч, Пётра Крэчэўскі, Кастусь Езавітаў, А.Аўсянік, Леанард Заяц). Але Беларуска дзяржава па-ранейшаму трактуецца як частка агульнарасійскай федэрацыі, хоць фактычна ніякай сувязі з бальшавіцкай Расіяй не існуе. У Грамаце праводзіцца сацыялістычныя прынцыпы. Шануюцца правы нацыянальных груп, касуецца прыватнае ўладанне зямлёй, якая перадаецца тым, хто на ёй працуе, уводзіцца 8-гадзінны рабочы дзень. Па сваіму дэмакратызму канстытуцыйная Беларуска Грамата стаіць вышэй канстытуцыі Савецкай Расіі 1918 года. У БНР ніхто не пазбаўляецца права выбіраць і быць абраным. У ёй забараняецца вайна супраць рэлігіі і ўсялякая цензура. БНР паўставала як сацыялістычная дзяржава.

АБ'ЯДНАННЕ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ ПАЛІТЫЧНЫХ СІЛ МІНСКА І ВІЛЬНІ. Акрамя Мінска, моцны палітычны асяродак беларусаў склаўся ў Вільні. Доўгі час паміж двума беларускімі цэнтрамі пралягала лінія фронту. Калі ж яна абвалілася, абодва асяродкі пацягнуліся адзін да аднаго. Непаспехі Вільні былі больш сціплымі. Пад нямецкай акупацыяй кучка віленскіх дзеячаў не магла і марыць пра свае палітычныя структуры, як таго дабіліся беларусы ў рэвалюцыйнай Расіі. Але і там прыхільнікам Беларускай справы ўдалося сабрацца ў Вільні 25—27 студзеня 1918 года на канферэнцыю і яшчэ раз падняць пытанне аб Беларуска-літоўскай канферэнцыі ды стварыць Віленскую Беларускаю Раду. Яшчэ 18 лютага гэтая Рада аб'явіла аб разрыве сваіх сувязей з Расіяй. І вось пасля абвясчэння БНР трэба было прыцягнуць віленскіх дзеячаў да нацыянальнага дзяржаўнага будаўніцтва ў Мінску. 18 сакавіка Рада Усебеларускага з'езда абвясціла сябе Радай БНР і папоўніла свой склад 9 прадстаўнікамі Віленскай Беларускай Рады. Сярод кааптаваных былі Іван ды Антон Луцкевічы, Вацлаў Івановіч. У Раду БНР увайшлі таксама прадстаўнікі земстваў, гарадскіх самаўпраўленняў ды нацыянальных груп на Беларусі — палякі, яўрэі, рускія, украінцы, літоўцы.

АБВЯШЧЭННЕ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ БНР. 23 сакавіка віленскіх членаў Рады БНР запрасілі на пасяджэнне Народнага Сакратарыята. Абмяркоўвалася балючае пытанне: дзе ўзяць грошы. З прычыны таго, што бальшавікі, а потым немцы абрабавалі мінскую касу, было вырашана

папрасіць пазыку ва ўрада Украінскай Народнай Рэспублікі. І тут Антон Луцкевіч выступіў з прапановай — перш чым пасылаць дэлегацыю ў Кіеў, абвясціць незалежнасць Беларусі. Ён аргументаваў гэта наступным чынам. БНР фармальна з'яўляецца тэрыторыяй Расіі, бо федэратыўная сувязь з ёю, абвешчаная на Усебеларускім з'ездзе, ні першай, ні другой Устаўнымі Граматамі не касавалася. А таму ўкраінскі ўрад, які прызнаваўся і Расіяй, і Нямецкай, не мог пазычыць грошы расійскай тэрыторыі без дазволу Масквы. Прымаць жа ад украінцаў ахвяраванне было б не годна для беларусаў. Па-другое ж, абвясчэнне незалежнасці будзе пратэстам супраць Брэсцкага міру, супраць падзелу Беларусі.

Спачатку гэтае пытанне перанеслі на разгляд фракцыі БСГ у Радзе БНР. Разгарэліся спрэчкі. У рэшце рэшт грамадаўцы пагадзіліся з Антонам Луцкевічам. Яшчэ большыя спрэчкі выбухнулі на чарговым пасяджэнні Рады, якое пачалося а 8-й гадзіне вечара 24 сакавіка. Фракцыя БСГ унесла прапанову аб абвясчэнні незалежнасці БНР. Доклад аб неабходнасці дзяржаўнага суверэнітэту Беларусі зрабіў кіраўнік фракцыі, фактычна старшыня БСГ, народны сакратар земляробства Аркадзь Смоліч. Абмеркаванне даклада працягвалася 10 гадзін. Выступіла 26 чалавек. І толькі каля 6 гадзін раніцы наступнага дня рэзалюцыя аб незалежнасці была прынята. Прыхільнікі саюза з Расіяй — прадстаўнікі земстваў, гарадоў і Бунда — апынуліся ў меншасці.

ЦІ ПАТРЭБЕН ТЭАТР ДЗЕЦЯМ?

У Мінску прайшла Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя “Псіхалагічная рэабілітацыя дзяцей сродкамі тэатральнага мастацтва” і трыянале “Тэатр -- дзецям”.

У канферэнцыі прынялі ўдзел псіхалагі, педагогі, дзеячы тэатра з Беларусі, Расіі, Украіны і Германіі. Яны абмяркоўвалі праблемы дзейнасці дзіцячых тэатраў у галіне маральна-псіхалагічнай рэабілітацыі і падтрымкі школьнікаў, псіхакарэкцыю дзяцей сродкамі тэатральнага мастацтва. Было на канферэнцыі шмат сур’ёзных навуковых дакладаў. Навукоўцы і дзеячы мастацтва высвятлялі, як успрымаюць тэатральнае дзеянне хлопчыкі і дзяўчынкі, што дае і можа даць тэатр чалавеку ў працэсе яго развіцця.

Цікавае дзіцяці да тэатра не нараджаецца разам з ім. Яе трэба выходзіць. Сёння гэта з’явіла праблематычна, бо дзеці знаходзяцца ў палоне масавай культуры, якая штодзень рухаецца на іх з тэлеэкрану, экрану кінатэатраў. Безгустоўныя фільмы, рэклама фарміруюць у дзіцяці няправільную сістэму мастацкіх каштоўнасцяў. На канферэнцыі неаднойчы падраўнавалася, што дзіцяці трэба ратаваць ад масавай культуры. І дапамагчы ў гэтым можа тэатр.

Мастацкая вартасць пастаноўкі неабавязкова азначае, што дзеці прымуць і зразумеюць спектакль. Іх да гэтага трэба рыхтаваць. У Рэспубліканскім тэатры юнага гледача існуе для гэтага псіхалагічна-педагагічная служба. Яе загад-

чык Фрыдрых Модэль расказаў, што пры ТЮГу працуюць курсы для настаўнікаў “Мастацтва быць гледачом”. Педагогі ж павінны несці свае веды пра тэатр дзецям. І тады вучні будуць адчуваць сябе ў тэатры больш утульна. Гэтану ж спрыяюць сустрэчы з акцёрамі па-за спектаклем.

Мастацтва, тэатр, у прыватнасці, робяць з дзецьмі суд. Польскі гошч, у мінімальных акцёр, а зараз мастацкі кіраўнік і дырэктар тэатра Людовы (Кракаў) Ежы Федаровіч расказаў пра свой вопыт зносінаў з падлеткамі. Пяні і брытагаловыя хлопцы наладжвалі бойкі каля ягонага тэатра. З цягам часу людзі перасталі хадзіць туды, бо баяліся. Ежы Федаровіч запрасіў тых падлеткаў зайсці ў тэатр. Зразумела, адразу з ім не адбылося чужоўнага пераўтварэння. Аднак яны палюбілі тэатр, бо Ежы Федаровіч зрабіў на некаторы час з іх акцёраў -- паставіў “Рамэ і Джульету”. Ішлі доўгія рэпетыцыі, было шмат складанасцяў. Аднак спектакль адбыўся. Рамэ і Джульету панк, Джульету -- дзяўчынка, якая перамагла 350 іншых прэтэндэнтаў на курсе на гэтую ролу. Ніхто з хлопцаў і дзяўчынак, што ўдзельнічалі ў спектаклі, не стаў акцёрам. Але ж здарылася больш важнае. Як сказаў Е. Федаровіч, сярод іх з’явілася 4 сям’і і адно дзіця. Калі раней ніхто з іх ніколі не наведваў тэатр, то цяпер яны ходзяць туды пастаянна. Тэатр можа стаць не толькі

мастацкай каштоўнасцю ў жыцці чалавека, ягоныя элементы могуць выкарыстоўвацца ў лячэнні псіхічных парушэнняў. Гэта даказала ў сваёй практыцы псіхалаг з Германіі Гудрон Гаўда. Яна лічыць: “У дзяцей больш праблем, чым у дарослых, бо яны іх цяжэй пераадоўваюць. Вылечыць дзіця -- гэта значыць не палепшыць яго, а палепшыць сітуацыю”.

У пакоі Гудрон Гаўда дзіцяці сустракаюць лялькі. Малым гавораць, што яны могуць гуляць з імі ў тэатр. Пазней хлопчыкам і дзяўчынкам (заняткі зразумела, індывідуальныя) даюць матэрыял, і яны сваімі рукамі робяць з яго цацку. Пастаць, якая атрымліваецца ў дзіцяці, можа быць чужоўнай прынцэсай, зверам, д’яблам. У рэшце, рэшт героі, васторанне дзіцём, -- гэта ўвасобленне ягонага страху, злосці, агрэсіі, комплексу. Дзіўна, але дзеці ў працэсе гульні пазбаўляюцца сваіх заганаў. З аднымі дзецьмі псіхалаг праводзіць 10 заняткаў, з другімі “гуляе” цэлы год. Гэта залежыць ад складанасці праблемы, з якой прыйшло дзіця да ўрача.

Бацькі, настаўнікі, грамадскасць павінны захацець выратаваць сваіх дзяцей ад духоўнага вакууму. На папамне: “Юк у гэтым можа дапамагчы тэатр”, дае адказ, акрамя канферэнцыі, трыянале “Тэатр -- дзецям”.

[Заканчэнне на 8-й стар.]

АДНОЙЧЫ НЕЯК -- не памятаю, з якога ўжо памятку -- мяне ўпрасылі напісаць адну старонку пра Кузьму Чорнага.

Адну толькі? Пра Кузьму Чорнага?.. А зрэшты: хіба да гэтага часу -- з’ява і глыбока, і аналітычна, і акадэмічна-сумнавата... У кожнага свой Кузьма Чорны. Што ж датычыць непаўторнасці яго кнігі і яго асобы, дык яны зусім не залежаць ад таго, колькі старонак будзе напісана пра Чорнага.

Самая-самая першая стрэча. Гэта былі яшчэ тыя часы, калі Кніга не замыкалася, як ня-

ка Іваніпа, дзе я гадавалася, -- а то слова пунтага ад яе не пачуеш!

А “путныя словы” мне проста не было калі гаварыць: неабходна было абавязкова дачытаць кнігу.

І немагчыма паверыць: я дачытала яе і, ні на хвілінку не забываючы, забыла кнігу дома!

Мяне раптам нібыта токам ударыла толкі тады, калі ўсе мы гуртам, паспеўшы прайсці вёрст з пяць, селі адпачыць на чыгуначным насыпе. Я пачала сутаргава перакідаць усё ў сваёй карзінцы... Кнігі не было!

Было страшэнна боязна вяртацца дадому адной, насустрач

АЖЫВАЕ МІНУЛАЕ

АДНА СТАРОНКА...

вольніца, у непрыступным паліўным гарэме якога-небудзь пылівага кніжнага пашы; калі яна не ведала пышнага ўбрання і ў сваім будзённым рабачым адзетку дэмакратычна ўладкоўвалася на звычайнай паліцы публічнай бібліятэкі, каб аддана служыць і рабіць багаццейшым кожнага, хто шукаў з ёю стрэчы. Не ведала і той ганьбы, якая стрэла яе -- праз дачы! -- на сённяшнім “рынку”: усё на продаж!..

...Я вучылася ў шостым класе. Да таго часу ў перачытала ўжо без разбору ўсе “романы” Шэлера-Міхайлава і князеў Северына і Валконскага. Перачытала Мельнікава-Пячэрскага і Пісемскага... І таму, відаць, наш школьны бібліятэкар Толя Булат даваў мне чытаць кнігі “дарослыя”. Неяк зімой, у суботу, я забегла на перапынку ў бібліятэку памянаць на выхадны кнігу, Толя Булат, не выпускаячы з рук, паказаў мне зусім новенькую, у светлым шэрым перапласце кнігу.

-- Даў бы табе на выхадны пачытаць цікавае, ды баюся: згубіш па дарозе ці дома забудзеш...

Кожную суботу, на выхадны, мы, вясковыя дзеці, хадзілі дадому -- вядомыя за ўвесь тыдзень у ночвах гарахага мылкага “лугу”, перамяняць бялізну і набраць яды на наступны тыдзень.

Зразумела, пасля такога ўступу “цікавае” зрабілася ў сто разоў цікавейшым! “Трэцяе пакаленне” Кузьмы Чорнага бібліятэка толькі што атрымала, і кнігу -- прачытанай -- трэба было вярнуць у панядзелак. Ахвотнікаў чытаць у школе было дастаткова.

...Дома я чытала ўвесь той суботні вечар, чытала, калі ўжо ўсе палеглі і даўно паснулі, і назаўтра -- увесь дзень, пакуль не надыйшоў час збірацца і кіравацца назад у дарогу, зноў на вэзлу тыдзень у школу, на кватэру да гаспадыні.

Я была так захопленая ўсім прачытаным за гэты імгненна прамільгнўшы вечар, ноч і дзень, што нават, сяк-так пакучыўся і збіраючы сябе ў дарогу, не магла ні пра што іншае ні думаць, ні гаварыць. І гэтым злавала сваіх хатніх.

-- Была б карысць ад гэтых кніг, калі б яны яе нечому людскаму вучылі, -- сварылася цёт-

ночы, па глухой, заваленай снегам дарозе. І немагчыма нават уявіць было сабе, як я пакажуся заўтра ў бібліятэцы без кнігі...

З плачам і горам вярталася я адна дадому.

...Але вось непрыкметна дагнала мяне і пайшла са мною побач, спачуваючы і ўсцешваючы мяне, добрая і разумная Зося-служанка. А каб нам не было боязна ўпоцёмку, нас усю дарогу суправаджаў адважны чырвонаармеец Кандрат Назарэўскі -- абаронца ўсіх абяздоленых. За руку з намі дробненька падбежкам тупала яго ўсмешліва блявая стурчыка Ырынка. А збоку, паводдаль, сціснуўшы ў руцэ пугу, упарта трымаўся свае сцэжкі пастушок багаця Скуратовіча Міхал Тварышкі...

Дарога была далёкая і няроўная. У небе скупа мігцелі зімнія зоркі. У густым зарасніку ланіку на Кляпанскім балодзе чуто было не то выцце, не то стогн -- то магли выць ваўкі, магли быць і бандыты з банды Толіка Скуратовіча... Але побач ішлі непахісны чырвонаармеец Кандрат Назарэўскі і каваль Несцярковіч з-пад Дзвюх Хат, што сабраў атрад партызан. Пад іх надзейнай абаронай зусім было нястрашна вяртацца дадому па забытую кнігу “Трэцяе пакаленне”.

...І вось сёння, перачытаючы старонкі гэтае кнігі -- праз столькі год! -- я зноў адчуваю над сабой яе неадольную ўладу. Устаю, смачай мовы той зямлі -- Случчыны, -- дзе накіравана было нарадзіцца і мне таксама.

“Пакаштуйце, ну, пакаштуйце. От я вам адрэжу. Бачыце, якое сала! Там у іх саўгас -- то каб вы паглядзелі! Парсюкі стаяць такія, што, каб я жыў, мядзведзь не ўбярэ. Як горы!.. А можа б вы для апетыту ўзялі б кроплю? Не хочаце! Не п’яце? А можа дзіця ў губу ўзяло б каліва? Спіць? Ну, няхай здарова спіць”.

Кузьма Чорны. І не трэба болей “старонак”.

Алена ВАСІЛЕВІЧ.

Прыкметнай падзеяй у культурным жыцці стаў удзел у адной з буйных рэспубліканскіх выставак народных майстроў -- Вольгі Івановай з Віцебска. На фоне традыцыйных відаў мастацтва -- ткацтва, керамікі, разьбы па дрэву -- малюнічыя мініяцюры Вольгі выклікалі ўсеагульную цікавасць.

Вольга Іванова -- архітэктар, працавала ў праектных арганізацыях, поўнасьцю аддаючы сябе любімай справе. Магчыма, так ішло б і далей, але, як і ўсюды, пачаліся скарачэнні. Засталася без працы і Вольга. Маладая жанчына ўспрыняла тое, што здарылася, як асабістую трагедыю. Трэба было шукаць, чым зарабіць на жыццё. І тут дапамагло ўменне маляваць. Спачатку распісвала сувенірныя велікодныя яйкі, потым паспрабавала сябе ў роспісе мініяцюрных шкатулак. Пошук мастака і несумненныя здольнасці прывялі яе да ступені садзейнічала і глыбокае веданне беларускіх традыцый, нацыянальнага касцю-

ма і, вядома, архітэктуры, якая прысутнічае амаль у кожнай рабоце. І яшчэ -- высокая патрабавальнасць да тэхнікі выканання і унікальнасць кожнай работы. У мастацкі многа цікавых задум. У прыватнасці, яна

марыць зрабіць серыю мініяцюр помнікаў беларускай архітэктуры.

Яўген КАЗЮЛЯ.

НА ЗДЫМКАХ: Вольга ІВАНОВА і яе работы.

Фота аўтара.

КІНО Ў “ЛІСТАПАДЗЕ”

У Мінску прайшоў фестываль постсавецкага кіно “Лістапад-94”.

Чатырнаццаць карцін з Расіі, Францыі, Беларусі, Літвы, Грузіі, ЗША змаглі ўбачыць гледачы, якіх запрасілі ў гэтыя дні два сталічныя кінатэатры, -- “Кастрычнік” і “Цэнтральны”. Фільмы слаўтых і пачынаючых рэжысёраў вельмі цёпла сустрэла мінская публіка. На фестывалі працавала кінематаграфічнае, журналісцкае і глядацкае журы, якое вынесла сваё рашэнне. Так, кінематаграфісты і гледачы лепшым палічылі фільм Мікіты Міхалкова “Ганна. Ад 6 да 18”. Журналісты жа на першае месца паставілі карціну Міхаіла Пташніка “Каператыў “Палітбюро”.

ПРА ЯГО ДАГЭТУЛЬ

ГАВОРАЦЬ ПАЎШЭПТАМ

**ХТО Ж ЁН,
ФРАНЦІШАК
АЛЯХНОВІЧ?**

І адказ на гэтую веру: “Замест шырокае культурнае працы ў Савецкай Беларусі, якую абяцалі мне перад маім выездам, — цесная камера ў падвале з выбітымі вокнамі”. І ганебна вядомы 58-мы артыкул у дачыненні да Ф.Аляхновіча: “Участіе в организации или содействие организации действующей в направлении помощи международной буржуазии”.

Атрымаў дзесяць гадоў. Без следства і суда. Востраў Мяг, Салаўкі, востраў Конд, пасля перавод на мацярык у Кем, нарэшце, у Бутырку, у Маскву... Перад тым як вырашылі абмяняць з польскімі ўладамі на Браніслава Тарашкевіча, магчымаць сустрэцца ў Мінску з маці.

Нарэшце, самы адказны момант. Пра гэта Ф.Аляхновіч расказвае ў апавесці ці то з усмешкай, ці то з сарказмам. Урэшце, і ўсё твор літаральна насычаны падобнымі момантамі. Што ж, калі чалавек у невыносна цяжкіх умовах здатны яшчэ пакпіць з сябе, гэта моцны чалавек: “У гэты момант я адчуў не толькі духоўны, але і фізічны кантраст паміж намі. Вязень “капіталістычнага грамадства” (Б.Тарашкевіч. — А.М.) меў на сабе прыстойны фільцовы капялюш, добра скроенае восенскае паліто, беззаганна вычышчаныя боты. Савецкі вязень ішоў у старэцкім падзёртым кашуху на салавецкім “бушпаце”. Паздароўкаліся — столькі ж гадоў не бачыліся, паздароўкаліся і развіталіся”.

Калі верыць А.Сабалеўскаму, быццё легенда, што “калі параўняліся, дык на колькі імгненія прыпыніліся і Аляхновіч кінну: “Ты дарэмна туды ідзеші!” Можна і сказаць Ф.Аляхновіч гэтыя словы, толькі чамусьці іх у апавесці няма. А можа і прамаўчаў. Уявім сабе ягоны стан. Чаканае вызваленне праз сем гадоў турмы і лагераў, і хто ведае, што можа быць пасля гэтага, здавалася б, нявіннага: “Ты дарэмна туды ідзеші!”

Як цяжка ні было, але вязні ў Салаўках стварылі свой тэатр. Акцёры-вязні мелі поспех, іх часам ставілі на больш лёгкія работы. Ф.Аляхновічу пашанцавала працаваць музейным вартаніком. Галоўнае ж, што ў гэтых нечалавечых умовах была хоць нейкая аддушчына.

Вызваленне ж — сапраўднае вяртанне з пекла. Пра гэта паканічна і праўдзіва сказана ў заключных радках апавесці “У кіпцюрох ГПУ”: “У той жа вечар сядзеў я ўжо ў гасподзе ў Стоўбцах і спажаў мясную вячэрну. Еў праўдзівы валовы бифшэкс! З цыбуляй! З бульбай! З белым хлебам! Дык не дзіва, што пасля шматгадовай галадоўкі сніліся мне ўначы — бальшавікі.”

А назаўтра — спатканне з прыяцелямі на вакзале ў Вільні...

Цяпер — да новага жыцця, да новай працы! Немарасль мінула”.

“Немарасль мінула”, але не сказаць, каб Ф.Аляхновіч аказалася проста жыць у Вільні. Ішоў 1933 год. Да сямейнай неўладкаванасці (жонка не дачкалася, а раней развёўся з першай) дадаліся і праблемы беларускасці. Гэта была ўжо не

ранейшая Вільня, у якой з такой спагадай ставіліся да ўсяго беларускага. Не прынёс палёгкі і 1939 год, калі, як вядома, Вільня перайшла да Літвы. Праз колькі часу — далучэнне да Савецкага Саюза. Гэта ўжо яму нічога добрага не абяцала. Ф.Аляхновіч хаваўся, як толькі мог.

Неяк працягнуў да 22 чэрвеня 1941 года. І... лёс спрыяў яму і як бы здэкаваўся адначасова. Тыя, каму Ф.Аляхновіч верыў, садзілі яго ў турмы, высылалі ў лагеры. Тыя, каго, па логіцы, ён павінен быў ненавідзець, паколькі яны выступалі супраць ўсяго беларускага, беларусаў не лічылі людзьмі, сталі яго вышываць.

Як ужо гаварылася, выпуск газеты “Беларускі голас” даваў магчымасць не адыходзіць ад літаратуры. Хаця якой цаной давалася гэта! Спрабаваў пісаць п’есы. Дапрацаваў “На Антоналі”, падправіў “У лясным гушчары”, адрасаваную дзецям. З’явіўся і новы твор — камедыя “Круці, не круці — трэба памерці” (1943), які змясціў у часопісе “Новы шлях”. П’еса цікавая тым, што ўжо тады Ф.Аляхновіч здолеў узяцца да асуджэння сталінізму.

Назва ж п’есы стала сімвалічнай у дачыненні і да лёсу Ф.Аляхновіча. Сапраўды, “круці, не круці — трэба памерці”. Вываты — не вываты, а за ўсё неабходна плаціць. І пісьменнік — жыццём “заплаціць” за ўсё 3 сакавіка 1944 года.

Існуе некалькі версій яго смерці. Бадай, самая распаўсюджаная, што яго прыгаварылі да расстрэлу за супрацоўніцтва з фашыстамі партызаны. Маўляў, гэты прысуді выканаў адзін з віленскіх падпольшчыкаў. Хто кажа, у рэдакцыі “Беларускага голасу”, хто — на кватэры Ф.Аляхновіча. Па другой версіі, у кабінет да Ф.Аляхновіча познім вечарам зайшлі двое, пасля чаго і прагнуў выстрал. Зноў жа гэта маглі быць і партызаны, але і самі немцы, якім ён нечым не спадабаўся. Прамільгнула і думка, што Ф.Аляхновіч забіты агентам (ці агентамі) НКУС... Як бы там ні было, але Ф.Аляхновіч пайшоў з жыцця не па ўласнай волі.

Тут, як кажуць, нічога не дадаць. Хіба што з цягам часу з’явіцца якія-небудзь падрабязнасці адносна гэтай смерці. Ды цяпер не пра гэта. Гаворка пра рэабілітацыю Ф.Аляхновіча-пісьменніка. Яго драматургія нарэшце павінна вярнуцца да сучаснага чытача і глядача. Як не пагадзіцца з А.Сабалеўскім: “Пры ўсёй няроўнасці, а іншы раз і пэўнай спрэчнасці яны (п’есы. — А.М.) заключаюць у сабе шмат агульнага, што характарызуе драматургію Аляхновіча. П’есам уласцівы глыбокі дэмакратызм, а часам і больш — народнасць. Яны вызначаюцца напружанасцю інтрыгі, дынамізмам дзеяння, сцэнічнасцю... Многія з іх даюць магчымасць стварыць яркае сцэнічнае відовішча з выкарыстаннем музыкі, песень, танцаў. Усё гэта — не толькі асаблівасці ўласна драматургіі, а і шырэй — аляхновіцкага тэатра, яго эстэтыкі”.

Вяртанне да Ф.Аляхновіча — вяртанне да вытокаў нацыянальнага тэатра. Яно асабліва патрэбна сёння, калі мы падзім нацыянальнае Адраджэнне.

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

**ПРАВЕРЦЕ ПРАВІЛЬНАСЦЬ АФАРМЛЕННЯ
АБАНЕМЕНТА**

На абанеменце павінен быць прастаўлены адбітак касавай машыны. Пры афармленні падпіскі (пераадрасоўкі) без касавай машыны на абанеменце прастаўляецца адбітак каляндарнага штэмпеля аддзялення сувязі. У гэтым выпадку абанемент выдаецца падпісчыку з квітанцыяй аб аплаце кошту падпіскі (пераадрасоўкі).

Для афармлення падпіскі на газету або часопіс, а таксама для пераадрасоўкі выдання бланк абанемента з даставачнай карткай запаўняецца падпісчыкам чарнілам, разборліва, без скарачэнняў, адпаведна ўмовам, выкладзеным у каталогах.

Запаўненне месячных клетак пры пераадрасаванні выдання, а таксама клеткі “ГІВ-МЕСЦА” робіцца работнікамі прадпрыемстваў сувязі.

ПАБРАЦІМ ДЗЕКАБРЫСТАЎ

[Працяг.
Пачатак на 1-й стар.]

У філамацкай дыскусіі пра гэта ён выступіў з грунтоўным дакладам “Пра перабудову таварыства і падзел яго на пяць ступеняў”. Апрача чыста арганізацыйных момантаў ён закрэпаў і маральныя прынцыпы таварыства і яго членаў, казаў пра адносінны філаматаў да запрыгоненага сялянства. Сярод патрабаванняў, якія выстаўляў Рукевіч перад філаматамі, было, напрыклад, такое: “Тут кожны член таварыства, які мае прыгонных, абавязваецца, што на працяг шасці гадоў пасля таго, як зойме маёнтак у сваё ўладанне, ці з часу набыцця гэтакіх ступені навучыць маладых сялян чытаць і пісаць і, пачынаючы з лепшых і найбольш паважаных гаспадароў, вызваліць іх, каб кожны пасля шасці гадоў быў дабравольным чыншавіком ці адработчыкам. Калі ж член таварыства будзе арандаваць маёнтак ці прыме яго ў заклад, ён павінен імкнуцца падрыхтаваць сялян да гэтай перамены”.

З ахвотай узяўся Рукевіч дамагаць Францішку Малеўскаму ў складанні інструкцыі для географічнага апісання парафіі, сам даў прыклад такога апісання з Беластоцчыны.

Але ўсё ж важнейшай была дзейнасць Міхала Рукевіча ў родных мясцінах. У Беластоку з дапамогай выкладчыка гімназіі былога філамата Зыгмунта Навіцкага ён здолеў арганізаваць у ёй згуртаванне гімназістаў “Згодныя браты”, якое ўзначаліў Фелікс Ляховіч. Такую ж арганізацыю стварыў Міхал Рукевіч разам з Ляховічам і ў Свіслацкай гімназіі. У 1823 годзе “Згодныя браты” былі перайменаваны ў “Заран” — тых, што нясуць зару новага жыцця. У адпаведнасці з сваёй задумай Рукевіч арганізаваў таксама саюзы моладзі ў Гародні, Сакулцы, Бельску, Драгічыне і Шчучыне (тут яму памог Ануфры Петрашкевіч).

З 1823 года Міхал Рукевіч пачаў арандаваць фальварак Завыкі. Калі пачаліся арышты філарэтаў, да яго ў гэтую цыхую беларускую вёсачку хацеў прыехаць Адам Міцкевіч, каб перачакаць неспакойны час. Пра на-

мер Міцкевіча паведамляў Рукевічу Ян Чачот. Захавалася пісьмо гаспадара Завыкаў ад 21 верасня 1823 года Яну Чачоту, у якім Рукевіч пісаў так: “Яну — Міхал. Пісьмо тваё ад 13 верасня я атрымаў з апошняй поштай. Намер Адама прыехаць да мяне пажыць мяне вельмі ўзрадаваў, бо для мяне адзінай мэтай і адзіным шчасцем ёсць дружба. “Яму вельмі прыкра, як ты кажаш, выціраць куты, хоць яны і прыцельскія, і не вельмі дастады гэтая прапанова”, але сапраўдны сябар пастараецца змяніць гэтую думку. Можна, са мной любаму Адаму не будзе так прыемна, як з Янам ці Тамашом, але ж і Міхал гэтакі ж, як і яны, сябар і будзе рады яго бачыць. Хоць можа і не так здолею сустрэць яго, аднак я ўсё зраблю, каб Адам не адчуваў, што ён вышрае чыесці куты... Хай Адам прыезджае, калі захаце, і чым хутчэй: чакаю яго з адкрытым сэрцам...” Але намер Адама Міцкевіча пажыць у Рукевічавых Завыках так і застаўся намерам, бо неўзабаве і Міцкевіча, і Рукевіча арыштавалі. Жандары, што заявіліся ў Завыкі, пад канвоем пагналі гаспадара фальварка ў Вільню, дзе яго пасяляюць у турэмныя сцены Францішканскага кляштара. І тут, у турме, Рукевіч змог паказаць свой арганізатарскі талент. Каб падняць падупалы дух філарэтаў і філаматаў у турэмных сценах, асабліва “галоўнага бунтара” Тамаша Зана, Рукевіч арганізоўвае вясельныя абходзіны яго імянаў, пра якія шмат гаварылі ў Вільні і пра якія з прыемнасцю ўшаміналі потым усе зняволеныя.

На следстве Міхал Рукевіч трымаўся мужна і ўсе абвінавачванні адмаўляў. У сваім рапарце “Его Императорскому Высочеству Государю Цесаревичу и Великому Князю Константину Павловичу” сенатар Навасільцаў даносіў, што, нягледзячы на паказанні Яна Янкоўскага, быццам “живущий около Белостока Рукевич принадлежал к обществу филаретов и покушался к учреждению там подобного общества”, пацвярджэння гэтаму ўстанавіць не ўдалося, наадварот, усе апытаныя “единодушно утверждают, что никогда не слышали, чтобы

Рукевич имел намерение завести какое-либо общество в Белостоке, а как, кроме сего, по выправке в университетских списках оказалось, что Рукевич, окончив в университете науки, в последних числах июня 1820 года, из Вильны удалился, а общество филаретов основалось в 1820 г. в октябре месяца, следовательно, преддисквал Рукевича, то я, не находя в объявлении Янковского основательности, преддисквал Рукевича освободить из ареста, тем более, что в забранных у него бумагах ничего подозрительного не оказалось”. Як бачым, шчупак удала выспінуў з рыбакowych рук. Відаць, далёка яшчэ было тайным службам Навасільцава да адпаведных службаў нашага часу.

Вярнуўшыся ў Завыкі, Міхал Рукевіч не толькі не кіннуў свой небяспечны занятка, але яшчэ з большай энергіяй узяўся за арганізацыю супрацоўлення царскай тыраніі. Пазнаёміўшыся з афіцэрамі Літоўскага асобнага корпуса царскіх войск, часці якіх былі размешчаны за тры вярсты ад Завыкаў, у мястэчку Бранск, Міхалу Рукевічу ўдалося згуртаваць гэтых афіцэраў у рэвалюцыйную арганізацыю, якую назвалі Таварыства ваенных сяброў. Кіраўнічы камітэт арганізацыі склалі афіцэры Гельстром, Вегелін, Гофман, Трамбецкі, Пятроўскі. Самы старшы па чыну быў сярод іх камандзір 1-й роты Літоўскага пяхотнага батальёна капітан Канстанцін Гельстром, і ён згодна з логікай павінен быў ўзначаліць арганізацыю, але ён палічыў за лепшае быць толькі членам кіраўнічага камітэта. Старшынёй згуртавання выбралі паручніка Гофмана, Рукевічавага земляка і сябра дзяцінства. Сам жа арганізатар таварыства Рукевіч, відаць, з тактычных меркаванняў у кіраўнічы камітэт не ўвайшоў, прынамсі фармальна. Тым больш, што ён быў пад паліцэйскім наглядам.

Кастусь ЦВІРКА.

[Заканчэнне будзе].

Ф. СП-1

Міністэрства сувязі і інфармацыйна-Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету
“Голас Радзімы”
 на 199 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды (паштовы Індэкс) _____ (адрас) _____

Каму (прозвішча, ініцыялы) _____

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТКА

на газету **“Голас Радзімы”**

ПВ	месца	лі-тар	на газету	63854
----	-------	--------	-----------	-------

(Індэкс выдання)

Кошт	падпіскі	руб.	кап.	Колькасць камплектаў
	пераад-расоўкі	руб.	кап.	

на 199 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды (паштовы Індэкс) _____ (адрас) _____

Каму (прозвішча, ініцыялы) _____

ЦІ ПАТРЭБЕН ТЭАТР ДЗЕЦЬМ?

(Заканчэнне. Пачатак на 6-й стар.)

II

Яно прынесла шмат радасці ўсім, хто на яго трапіў. У ім удзельнічалі тры тэатры: Беларускі рэспубліканскі тэатр юнага глядача, Расійскі Акадэмічны тэатр моладзі (Масква) і Нацыянальны тэатр горада Мангейма (Германія).

Кожны з гэтых тэатраў пасвойму вырашае, якія спектаклі патрэбны дзецям і моладзі. Нямецкі тэатральны калектыў, які і нямецкія навукоўцы, упэўнены, што з дзецьмі трэба гаварыць пра усё. Абмеркаванне праблемы — гэта першы крок да яе вырашэння. Такі іх дэвіз. Спектаклі горада Мангейма распавядаюць пра праблемы полаў, пра пошукі чалавекам свайго месца пад сонцам. Казка, якую паказаў нямецкі калектыў, пастаўлена нібы для таго, каб дзеці зразумелі, што яе не існуе і ў жыцці можна спадзявацца толькі на сябе. Беларускі тэатр юнага глядача паказаў пяшчотны спектакль “Стваральніца цуда” пра чалавечы гора і дабрыню і спектакль паводле сцэнічнай кампазіцыі трупы “Шнавл” “Пра гэта не гавораць”, які выклікае шмат спрэчак з дня сваёй пастаноўкі.

Самым яркім спектаклем быў, на мой погляд, маскоўскі спектакль “Наш гарадок”. Простыя людзі ў маленькім горадзе любяць адзін аднаго, п’юць каву, чытаюць газеты. Аднак рэжысёр спектакля Аляксей Барадзін зрабіў са звычайнага жыцця цікавае дзейства, у якім акцёры іграюць цудоўна, кожная рэч на сцэне мае асобы сэнс (рэквізіт, наогул, з’яўляецца толькі ў самым канцы спектакля). Са спектакля ідзе пад моцным уражаннем ад яго, разумееш, што гапоўная думка аўтараў — гэта жаданне, каб людзі нарэшце пачалі заўважаць адзін аднаго, глядзець у вочы і бачыць, што ў іх, цаніць кожнае імгненне шчасця ці радасці. Хай сабе і кажа геранія п’есы, што ўся праблема людзей у тым, нібыта ўвесь свет створаны не так, як трэба. Кожны з нас гэта ведае ўжо даўно. Але я ўпэўнена, што людзі, якія выціралі непаспяхуняныя слезы ў час спектакля (а такія, уявіце сабе, былі), выйшлі з тэатра з жаданнем, калі не пачаць новае жыццё, дык змяніць у ім хоць нешта. Артысты і рэжысёр, мабыць, хацелі дасягнуць менавіта гэтага.

Алена СПАСЮК.

Габрыэль ЛАЎБ

АФАРИЗМЫ

На гэтым свеце варта быць усё жыццё турыстам. Турыстам паказваюць толькі тое, што варта ўбачыць.

Час -- гэта грошы, якіх нельга адкласці ў банку на пазнейшыя гады.

Жыццё можа стацца прыемным. Але робіць гэта з вялікай неахвотай.

Чалавецтва можа захаваць толькі адно з двух -- ці памяць аб сабе, ці павагу да сябе.

I ЗНОЎ ПАДПСКА!

Яна будзе доўжыцца да 25 лістапада! Калі вас цікавіць гісторыя Беларусі, аднаўленне яе традыцый, праблемы адраджэння нацыянальнай спадчыны, сучасныя Новы 1995 год з “Голасам Радзімы”!

Кошт падпіскі на I квартал усяго 720 рублёў, на паўгоддзе — 1 440 рублёў.

АНДАТРА І НУТРЫЯ — ЭМІГРАНТЫ З АМЕРЫКІ

У Браслаўскіх, Асвейскіх і іншых азёрах Беларусі жывуць невялікія пушыстыя звяркы рыжаватага і цёмна-каштанавага колеру. Гэта андатра, ці мускусны пацук, прадстаўнік атрады грызуноў. Урадженка Паўночнай Амерыкі распаўсюджана там з усходу на захад, ад Ціхага да Атлантычнага акіяна. Тут гэта асноўны промыславы звярок, якога здабываюць штогод да 10 мільёнаў дзеля яго прыгожай і каштоўнай шкуркі. У 1927–1928 гадах андату завезлі з Амерыкі ў Расію, дзе яна добра прыжылася. З 1937 года, калі было дазволена паляванне на андату, па 1980 год у Расіі было нарыхтавана звыш 120 мільёнаў каштоўных шкураў гэтага звярка. На сёння там штогод здабываюць больш 4 мільёнаў. У Амерыцы мяса андатры лічыцца далікатэсам, яно прыемнае і смачнае. У многіх рэстаранах ЗША і Канады андату падаюць на стол пад назвай “балотны трус”. Мы ж нава: уявіце не можам, што гэтага “пацука” можна есці, асабліва бянтэжыць яго доўгі пацучыны хвост.

У Беларусі андатра з’явілася ў пасляваенныя гады спачатку ў прытоках Заходняга Буга, сюды

яна перакачавала з Польшчы. Потым яе знайшлі на рацэ Лясной у Белаавежскай пушчы і ў іншых раёнах Брэсцкай вобласці. У 1953–1961 гадах больш дзюх тысяч звяркоў, прывезеных з Расіі, былі выпушчаны ў азёры Чырвонае, Малькавічы, Гузьба, Асвейскае, Цно і іншыя.

Андатра -- грызун, вядзе паўвадзяны лад жыцця. Яна выдатна плавае і нырае, а пад вадой можа знаходзіцца да 12 мінут. Засяляе яна ціхія, з багатай воднай і балотнай расліннасцю азёры, балоты.

Андатра вядзе начны лад жыцця, але можна бачыць яе на кармежы і днём. У ядзе яна непераборлівая: маладыя сцяблыні і парасткі асакі, чароту, трыснягу, рагозу, рдзесту і багатыя крухмалам карані жоўтага і белага гарлачыка.

Жыццё андатры ў многім падобнае да жыцця бобра. У забалочаных месцах яна таксама будзе хаткі вышыней да паўметра, у дыяметры да двух метраў. У абрывістых берагах рые норы. Уваход як у нару, так і ў хатку заўсёды пад вадой: каб туды не трапілі драпежнікі. Унутры куч-хатак звяркы наладжваюць гнёзды (адно ці некалькі), выходы з якіх вядуць у

ваду. Там жа знаходзіцца і кармавая камера. Зімой у такіх хатках, занесеных снегам, цёпла, і тэмпература не опускаецца ніжэй, чым плюс 5 градусаў, звярок вядзе актыўнае жыццё на працягу ўсёй зімы.

Андатра вельмі пладавітая. Размнажацца пачынае з вясны. А за лета можа даць два-тры вывадкі, па 7–8 асобін у кожным, іншы раз да 12 і нават больш. Пяцімесячныя малады ўжо маюць уласную сям’ю, будуць свае хаткі ці норы. Але жыве андатра мала, звычайна гады два, да трох гадоў дажываюць дзве-тры з сотні.

На гэты час андатра прыжылася амаль па ўсёй тэрыторыі Беларусі.

Відаць, не ўсе ведаюць, што распаўсюджаны ў рэспубліцы звярок нутрыя таксама не “карэжны” жыхар Беларусі. Да нас яго завезлі з трапічнай Паўднёвай Амерыкі. Нутрыя, як і андатра, — з сямейства грызуноў, таму першае уражанне аб ёй — вялікі калматы пацук з кароткімі лапкамі і доўгім голым хвостом. Вага звярка 6–8 кілаграмаў, а іншы раз і 12. Даўжыня цела да 85 сантыметраў, хвоста -- да 50 сантыметраў, заднія лапкі маюць пла-

вальныя перапонкі, які ў бобра. Таму не выпадкова нутрыю называюць балотным бабром.

Лад жыцця андатры і нутрыі падобны. Яны аднолькава селяцца па берагах рэк, азёраў, балот, выдатна плаваюць і ныраюць, кормяцца яны фактычна аднымі і тымі ж “прадуктамі”, жывуць у хатках ці норах.

Нутрыя кожнае лета прыносіць два прыплоды па 4–6, а іншы раз і да 12 асобін у кожным. Яны нараджаюцца ўжо відушчымі, з густой поўсцю і, што цікава, адразу ж умеюць плаваць. У адрозненне ад андатры і іншых млекакормячых, у якіх малочныя залозы

заўсёды размешчаны на жываце, у нутрыі саскі размешчаны высока па баках цела, яна можа карміць сваіх дзіцянят, знаходзячыся ў вадзе.

У Расію першых нутрыя-нава-сёлаў (больш сотні) прывезлі ў 1930 годзе, а праз пару гадоў яшчэ 520 звяркоў. Таму не выпадкова гэтыя звяркы разводзяцца толькі ў ныволі. У Беларусь іх завезлі ў 50-х гадах, а разводзяць у зверасаўгасах на Міншчыне і Брэстчыне. Нямаля ў нас аматараў, якія разводзяць гэтых звяркоў у хатніх умовах.

Аляксандр КУРСКОЎ.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220005, МІНСК, ПРАСПЕКТ

Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп’ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”. Адрэкавана ў друкарні “Беларускі Дом друку”. Тыраж 6 000 экз. Індэкс 63854. Зак. 46. Падпісана да друку 14. 11.1994 г.